הקדמה

מלחמת יום הכיפורים, שפרצה באוקטובר לפני ארבעים שנה, היתה הקשה במלחמותינו אחרי מלחמת השחרור. היא גיבשה את מציאותה האסטרטגית של ישראל לשָנות דור וקיבעה, לטוב או לרע, את מעמדה של ישראל בתודעת שכניה, ולא פחות חשוב - את תפיסתה העצמית. המלחמה באוקטובר 1973 בסיני וברמת הגולן היתה החוויה המעצבת של דור לוחמים ומפקדים, שלָמים הנהיגו את המדינה והחברה בכל מערכותיהן. אין תחום אחד בחיינו כאן בארבעים השנים האחרונות, מעול הביטחון על כלכלת ישראל ליחסי החוץ של המדינה, מיחס הציבור אל הנהגתו, ליחס החברה למחיר הביטחון בחיי אדם, מתרבות הזיכרון ועד עולם התכנים ומקורות ההשראה של הספרות, השירה והאמנות הפלסטית, שאינם נמצאים ישירות או בעקיפין בזיקה הדוקה אל עוצמת הטלטלה של המלחמה ההיא.
מעל לכול, מלחמת יום הכיפורים היתה מבחן עליון ללוחמי ולמפקדי צה"ל, ומעליהם לדרג המדיני. מדינות גדולות לאין שיעור וחזקות לכאורה מאיתנו קרסו תוך שבועות בודדים תחת מתקפת פתע (צרפת ב-1940) או יצאו מנצחות בעור שיניהן במחיר דמים נורא לאחר שנים (ברה"מ ב-43-1941). גבורת הלוחמים והמפקדים הביאה את צה"ל תוך עשרה ימים קרוב יותר לדמשק ותוך עשרים יום אל מעבר לתעלת סואץ בקילומטר ה-101 מקהיר. ההישג הזה בשדה הקרב - חרף השגיאות הקרדינליות - המדיניות והמקצועיות בדרגים העליונים, ואף תקלות ומשגים טקטיים שכל מעשה מלחמה רצוף בהם, להוותנו - ההישג הזה הוא שהוביל בסופו של יום את אויבינו להכרה כי מדינת ישראל לא ניתנת להכרעה בכוח הצבאי הישיר. שם, ב"חווה הסינית" ובעיר סואץ, בעמק הבכא, בחרמון ובכל אתר שבו ניטשה המערכה, נזרעו גם זרעי השלום שבסוף הדרך - יבוא.

ביסודות הללו - בהקרנת תוצאות 1973 על הווייתנו גם לעתיד, בעומק העיוורון והשגיאות שקדמו לה, ומעל לכול, במרכזיותם של הכוח הלוחם ושל פיקוד השדה בהשגת המהפך והניצחון - טמונה חשיבותו של הספר שלפנינו.

זהו קודם כול סיפורו של מפקד שדה, אל"ם (ולימים אלוף) אמנון רשף, מח"ט 14 שעמד במבחן העליון הזה בראש לוחמיו בצורה יוצאת דופן. במכת הפתיחה של הצליחה המצרית, בחילוץ לוחמי מעוזים, בניסיונות לייצוב הקו, בקרבות הבלימה ובהכנת התשתית לצליחה, בקרבות "החווה הסינית" ובביסוס ראש הגשר ממערב לתעלה.
יום ולילה, מרגע הפתיחה עד רגע הסיום, דרך הקשים בקרבות שזימנה המערכה, כשתחת פיקודו עוברים בתהפוכות הלחימה עוד ועוד יחידות ומפקדים שהוא פוגש, לעתים לראשונה, תחת אש - מגולל בפנינו אמנון יריעה רחבה עמוסה, לחיוב, בפרטי פרטים ואבחנות אישיות ישירות וישרות על מעשה המלחמה כהתנסות קולקטיבית קשה, כואבת ומרוממת כאחד, ועל הפיקוד בשדה אל מול האש כמבחן עליון של אישיות, מקצוע, סולידריות אנושית ורוח האדם.

אך הספר שלפנינו הולך אל מעבר לרובד החוויה הפיקודית וטקטיקות הלחימה. כמי שנחשף אל עוצמת השלכותיה של המלחמה ותוצאותיה על מה שמסביבנו ועל הצפוי לנו, בשינויי נסיבות, גם במבחני העתיד, בוחן האלוף (מיל') אמנון רשף את מכלול קבלת ההחלטות בדרג הצבאי העליון ובדרג המדיני בשנים ובימים שקדמו למלחמה ובנושאים ספציפיים שנראו לו מהותיים אף במהלכה. הביקורת על שני הדרגים - רשף איננו חוסך את ביקורתו משניהם - נכתבת בראייה לאחור של מי שלמד את הדברים על בוריים

וניכרים בה אותות האמת. לפנינו שתי רמות שונות של ביקורת.הביקורת על היעדרה של מקצועיות ראויה בדרג הצבאי העליון, ביציקת הבסיס התורתי לתפיסת ההגנה בסיני ותרגומו לתכנון אופרטיבי וכן בקריאת תמונת האויב, יכולותיו ותוכניותיו והטמעת משמעויותיהן למוכנות צה"ל למבחן, כל אלה הם נושאים שבתחום היכרותו המקצועית של האלוף אמנון רשף וחלק מזיכרונו הבלתי אמצעי כמח״ט ומג״ד בסיני בשנים 73-1967. תקפותה של הביקורת איתה, מתוקף זהותו של המבקר. אך רשף בחר ללכת רחוק עוד יותר ולבחון את שרשרת ההחלטות של הדרג המדיני לפני ובמהלך המלחמה.זהו אמנם תחום שבו נגישות המחבר עקיפה ומרוחקת יותר.אולם אין מקום לטעות בעומק הלימוד ובחינתם המקיפה של כלל המקורות בטרם הסקת המסקנות.בולטים כאן שיקול הדעת וניקיון הדעת של הכותב והם שמעניקים לפרק הזה את ערכו.

חשיבות מיוחדת אני מוצא להתעמקות בספר הזה על שפע פרטיו, ובעיקר פרקי ההכנות, הפיקוד בקרב והלחימה , למפקדי השדה ולפיקוד העליון של צה"ל היום. זהו מצבור, שמעטים דומים לו, של תיאור ישר וישיר של חוויית הפיקוד. אמנון מבקר ומשבח חליפות, במידה וברגישות אך בעין בוחנת וחותרת לדיוק, מפקדים בקרב - ביניהם כפופים לו, וביניהם ממונים עליו. פרק מעניין בספר מוקדש לאריק שרון, כפי שנחשף לאמנון בשדה הקרב ומחוצה לו. אמנון איננו חוסך ביקורת גם מעצמו (תופעה נדירה לכשעצמה), ומצליח להחיות בגובה העיניים את חוויית הלחימה. במציאות, החיובית לכשעצמה, של התרחקות מלחמות רחבות-היקף, הניסיון הזה, שאיננו עוד נחלתם של רבים ממפקדי ההווה, ראוי לקריאה קשובה ודרוכה של מי שחפץ להיות מוכן בעת מבחן. עם כל השינויים - והם רבים ומבורכים - שהביאו חידושי הטכנולוגיה אל ביצוע הלחימה, היה וייוותר בה לעולם, בקשים שברגעים, מימד משותף בלתי משתנה של מבחן עליון לאומץ, למבנה האישיות, לכושר עמידה בלחצים, ליוזמה, למנהיגות, ולשכל פועל ישר. זה המבחן שאמנון עמד בו ומקופל בין דפי הספר.

הקריאה בספר אינה תמיד קלה. למי שאינו מתמצא בשטח ובאירועים, תידרש התעמקות בפרטי המפות הרבות, האסמכתאות והתרשימים. את מי שנטל חלק בלחימה בסיני היא מחזירה באחת אל המקומות והמראות, אל ריח אבק השריפה, הזיעה והדם. אל רגעי הכאב ואל רגעי התרוממות הרוח. מצמית אותך תיאור הרגעים האחרונים, לעתים המילים האחרונות של טובי חבריך אז, שנהרגו כמגד״ים ומ״פים בטנקי הפיקוד שלהם תחת-פיקוד חטיבה 14, ושל רגעי תושייה, אומץ וכושר עמידה של כמה מטובי שותפיך לדרך וחבריך לעתיד לבוא. ואלה אותן הגבעות והדיונות שעליהן בילינו יחד בשנות מלחמת ההתשה בסיני. ואותן גבעות ודיונות שעליהן נלחמנו 24 שעות אחרי ולעתים 24 שעות לפני הקרב שמתאר אמנון. עוצמת ההתנגשות בסיני של אוקטובר 73 דרשה מכולנו את כל שיכולנו לתת. בכל הגדודים, בכל החטיבות, בכל האוגדות. כאב האובדן ותהילת הניצחון - בשניהם יש מקום לכולם. ואין האחד מוציא את האחר.

ובכל זאת, מיוחד הוא סיפורו של מח"ט 14 אלוף (אל״מ כדרגתו אז) אמנון רשף, בהיותו מי שעמד בראש ״חטיבת הקו״ על קו המים ובמעוזים ברגע פתיחת המלחמה ונלחם מאז ברציפות כשהנסיבות, לצד יוזמותיו ועמידותו, מביאים אותו בראש החטיבה פעם אחר פעם אל נקודות הכרעה במערכה. והסיפור, ממקור ראשון, מאלף, עשיר בתובנות ולקחים ומרתק.

אהוד ברק
רב-אלוף (מיל.)
ראש הממשלה ושר הבטחון לשעבר